

Koffer dæm IKKE sir det? Om ordstilling i hv-spørsmål i nordnorske dialekter¹

Av Marit Westergaard

Denne artikkelen diskuterer ordstilling i hv-spørsmål i nordnorske dialekter. I motsetning til standard skriftspråk (bokmål og nynorsk), der verbet alltid må stå på andre plass (V2), finnes det stor ordstillingsvariasjon i dialektene. Det er velkjent fra tidligere litteratur at enkelte hv-spørsmål må ha V2-ordstilling, mens andre hv-spørsmål tillater både V2 og ikke-V2. Denne mikrovariasjonen er avhengig av forskjellige faktorer, for eksempel lengden og funksjonen til hv-leddet. Et vanlig mønster er at begge ordstillingene er tillatt ved korte (enstavede) spørreord, mens V2 er obligatorisk ved lengre hv-ledd (tostavede spørreord og hv-fraser). I de tilfellene der syntaksen tillater begge ordstillingene, er variasjonen vanligvis avhengig av informasjonsstruktur. Artikkelen presenterer nye data fra Nord-Troms, der ikke-V2-ordstilling til en viss grad er grammatisk også ved lange hv-ledd. Dataene er basert på både spontan produksjon og akseptabilitetsvurderinger og viser overraskende stor diskrepans mellom de to metodene. Resultatene blir diskutert i forhold til språktilegnelse og historisk språkendring.

1 Innledning

I en hovedfagsoppgave fra 1996, som har den betegnende tittelen *Koffer dæm sir det?*, diskuterer Hilde Nilsen mangelen på V2-ordstilling i dialekten som snakkes i Nord-Troms. Ifølge Nilsen skiller denne dialekten seg fra andre nordnorske dialekter ved at den tillater ikke-V2 ved lange hv-ledd, dvs. tostavede spørreord som *koffer*, som illustrert i tittelen på oppgaven og i eksempel (1) her. Dette gjelder også hv-fraser som *korsn bil* i eksempel (2). I begge disse spørsmålene ser vi at det finite verbet (*sitt*, *har*) ikke står på andre plass, som er et krav både i bokmål og nynorsk, men at hv-leddet derimot følges direkte av subjektet (*Ingrid*, *han Øyvind*) og at verbet dermed står på tredje plass. I de fleste andre nordnorske dialekter, for eksempel Tromsø-dialekten, vil denne ordstillingen være ugrammatisk, siden V2 er obligatorisk ved lange hv-ord, som

illustrert i (3a, b). Derimot er både V2 og ikke-V2 tillatt ved de enstavete hv-ordene *kem*, *ka*, *kor* i Tromsø-dialekten, som vist i (4a, b).²

- (1) Koffer **ho Ingrid sitt** på kjøkkenet og sover?
(akseptert av 28,9 % (26/90) av informantene i Nordreisa)
- (2) Korsn bil **han Øyvind har** kjøpt? (akseptert av 38,8 % (34/90))
- (3) a. Koffer **sir dem** det? (Tromsø)
b. *Koffer **dem sir** det?
- (4) a. Ka **sir du**?
b. Ka **du sir**?

Nilsen (1996) hevder at ikke-V2 ved de lange hv-leddene har oppstått i Nordreisa på grunn av språkkontakt med kvensk i dette området som resultat av betydelig innvandring fra Finland i det 18. og 19. århundre. Ved å bruke akseptabilitetsvurderinger og enkeltstående eksempler fra spontantale finner hun at dette fenomenet helt klart er en del av Nordreisa-dialekten. I Sollid (= Nilsen) (2003) viser hun imidlertid at denne ordstillingen er på vikende front blant yngre talere, i og med at dialekten i Nordreisa på flere områder utvikler seg i retning av andre nordnorske dialekter (en prosess som av Sollid refereres til som *dialect leveling*, også kalt nivellering).

I denne artikkelen skal vi se nærmere på ikke-V2-ordstilling i dialektene i Nord-Norge, mer spesifikt tre områder i Nord-Troms: Nordreisa, Kåfjord (nærmere bestemt Mandalen) og Djupvik. Funnene fra disse dialektene skal også sammenlignes med talemålet på Senja sør i fylket. Det første området har som nevnt hatt språkkontakt med kvensk, mens Kåfjord har hatt betydelig språkkontakt med samisk. Djupvik, derimot, har hatt liten eller betraktelig mindre språkkontakt enn de andre to dialektområdene og antas dermed å være mer lik andre nordnorske dialekter, slik som for eksempel Senja-dialekten. I denne artikkelen undersøker vi kun spørsmål der hv-leddet er objekt eller adverbial, som i eksemplene (1)–(4), altså ingen subjektsspørsmål.³ Resultatene bekrefter på mange måter tidligere forskning, men et overraskende funn er at talere fra kontaktdialektene faktisk *ikke* produserer ikke-V2-ordstilling ved de lange hv-leddene, slik Nilsen (1996) fant i sine undersøkelser. Dette er grunnen til tittelen på denne artikkelen – *Koffer dæm IKKE sir det?*

Artikkelen inneholder følgende deler: I del 2 gir jeg en oversikt over ordstillingen i hv-spørsmål i nordnorske dialekter fra eksisterende litteratur, og på grunnlag av dette formuleres fem forskningsspørsmål for denne studien i del 3. I del 4 beskrives forskningsmetode og deltakere, og del 5 gir en fylldig over-

sikt over resultatene. I del 6 diskuteres disse resultatene i lys av forsknings-spørsmålene, mens del 7 er en kort konklusjon.

2 Ordstilling i hv-spørsmål i nordnorsk: En oversikt

Ordstillingen i hv-spørsmål i norske dialekter har vært tema for mange studier av norsk syntaks, for eksempel Åfarli (1985, 1986), Nordgård (1985), Taraldsen (1985, 1986), Lie (1992), Nilsen (1996), Vangsnes (2005), Westergaard (2003, 2009a), Westergaard & Vangsnes (2005), Rognes (2011), Vangsnes & Westergaard (2014) og Westergaard, Vangsnes & Lohndal (2012, under utgivelse). Grunnen til dette er at mange dialekter tillater brudd på V2-regelen i denne setningstypen, noe som ikke er grammatisk i standardspråket, som nevnt ovenfor.

Den første studien som spesifikt har tatt for seg en nordnorsk dialekt, er Iversens (1918) bok om syntaksen i Tromsø-dialekten. Ordstilling i spørsmål er ikke et eget tema i boken, men der han diskuterer spørrepronomen (s. 37), skriver han at direkte spørsmål har samme ordstilling som indirekte eller underordnede spørsmål, altså ikke-V2. Alle de eksemplene han gir, har denne ordstillingen, og han diskuterer ikke muligheten for at dialekten også skulle tillate V2. I det kapitlet som omhandler verbets tempus, skriver han imidlertid i en fotnote (s. 47) at ordstilling kan brukes til å skille mellom to betydninger: nåtidig og fremtidig referanse. I de følgende eksemplene, fra Iversen (1918: 47), hevder han at ikke-V2-ordstilling i (5a) signaliserer nåtidig referanse, mens V2 er brukt i (5b) for å uttrykke fremtidig referanse; jf. hans tolkninger av disse setningene.

(5) a. **Ka dokker gjør** no?

Iversens tolkning: “Hvad er det dere gjør nu (i dette øieblik, nu om dagen, nu for tiden)?”

b. **Ka gjør dokker** no?

Iversens tolkning: “Hvad i al verden skal (vil) dere nu gjøre?”

Dagens talere av Tromsø-dialekt sier seg neppe enig med Iversens vurderinger her. Personlig anser jeg begge tolkninger som mulige ved begge ordstillingene (og jeg er selv taler av denne dialekten). I de fleste syntaktiske teorier er imidlertid full valgfrihet ikke ønskelig, spesielt innenfor modeller der økonomiprinsipper spiller en stor rolle, for eksempel minimalismeprogrammet innenfor generativ syntaktisk teori (Chomsky 1995). Et språk (eller en dialekt) burde dermed enten ha V2 eller ikke-V2, ikke begge deler. Av den grunn har

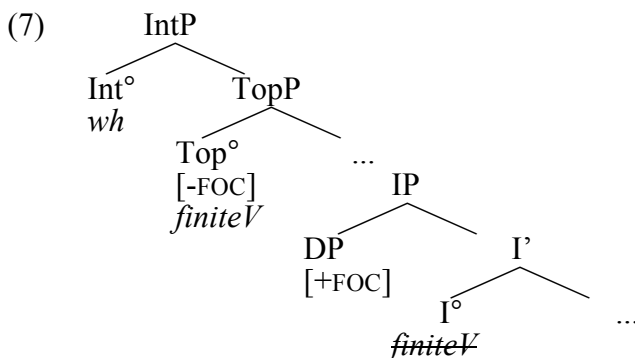
det faktum at tromsøværingene aksepterer begge ordstillingene ofte blitt forklart som dialektblanding, der ikke-V2 blir ansett for å være den sanne dialektformen, mens V2 er et resultat av interferens fra standardspråket. Både Nordgård (1985) og Taraldsen (1985, 1986) antar dermed at V2 egentlig er ugrammatisk i nordnorske dialekter, og Taraldsen (1986: 25) hevder at når nordnorske dialektbrukere av og til både bruker og aksepterer V2, så burde dette "be attributed to [...] most dialect speakers [being] 'bilingual'".

Senere forskning har imidlertid vist at dialektblanding neppe kan være forklaringen på dette. Fiva (1996) rapporterer fra en eksperimentell studie bestående av både akseptabilitetsvurderinger og intervjuer med 40 tenåringer i Tromsø som deltakere. Resultatene viser for det første at det er et klart skille mellom korte og lange spørreord: Tromsøværingene aksepterer ordstillingen ikke-V2 ved de korte spørreordene, men kun V2 ved de lange hv-leddene, som vist i (1) og (2) ovenfor. Når det gjelder V2 ved de korte spørreordene, er vurderingene noe blandet. Dessverre er det bare tre slike setninger i testen, og Fiva sier selv at disse kan være noe merkelige av pragmatiske årsaker. Hun stiller likevel spørsmål ved Taraldsens påstand om at denne ordstillingen skulle være ugrammatisk i Tromsø-dialekten. Hun konkluderer med at ikke-V2 ikke er obligatorisk i slike setninger, men lar spørsmålet stå åpent om dette er på grunn av talernes intuisjoner om standardspråket eller om begge ordstillingene kan være en del av Tromsø-dialekten (s. 147).

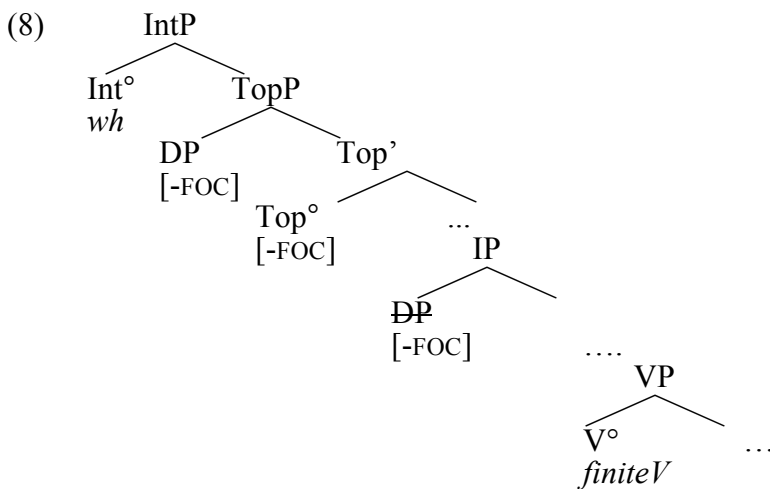
Westergaard (2003) var den første studien som undersøkte ordstilling i spontan tale. Grunnlaget for studien er et korpus bestående av samtaler mellom voksne og barn i Tromsø (se Anderssen 2006 for nærmere informasjon om korpuset). Hun fant at begge ordstillingene produseres, og at valget mellom V2 og ikke-V2 ikke er tilfeldig, men avhengig av informasjonsstruktur. Dette betyr at ordstillingen ikke-V2 brukes når subjektet er nevnt tidligere i konteksten, altså gitt informasjon, mens V2 brukes dersom subjektet er ny informasjon eller har fokus. Av denne grunn opptrer V2 ofte ved NP-subjekter, mens ikke-V2 som regel brukes når subjektet er et pronomen (altså allerede kjent informasjon). V2 brukes også ofte i setninger med verbet *være*, i og med at slike setninger som regel har fokus på subjektet. Vi ser eksempler på dette i (6a, b), som er autentiske setninger fra korpuset: I (6a) blir det introdusert en ny referent (*skoan hannes*) og taleren har valgt ordstillingen V2, med subjektet etter verbet. I oppfølgingsspørsmålet (6b) er subjektet allerede nevnt, altså gitt informasjon. Taleren kan derfor referere til det med et pronomen, og dessuten bruke ordstillingen ikke-V2, med verbet etter subjektet. Dette mønsteret er bekreftet i andre studier, for eksempel Westergaard (2005, 2009a).

- (6) a. kor **er skoan hannes** henne? (INV, file Ole.17)
 b. kor **dem er** henne?

Syntaktisk er dette analysert på følgende måte i Westergaard (2009a): Strukturen i (7) viser et spørsmål (InterrogativePhrase) med V2, der det finite verbet har flyttet til en hodeposisjon kalt Top(ic). Dette er en annen type V2 enn det man finner i deklorative setninger, der verbet flytter til hodet i den øverste projeksjonen i setningen. I (7) er dette ikke mulig, fordi hv-leddet befinner seg på denne plassen (Int°). Kun korte hv-ord (som blir analysert som hoder) kan fylle denne plassen, mens de lange (som er fraser) må flytte til spesifikatorposisjonen (SpecIntP). I spørsmål med de korte hv-ordene er det derfor en lavere projeksjon som er involvert i verbflyttingen, nemlig Top(ic)P. Verbflytting til denne projeksjonen er avhengig av informasjonsstruktur og skjer kun når subjektet i setningen (nominalfrasen som står i spesifikatorposisjonen i IP) er ny eller fokusert informasjon, markert med trekket [+FOC] her.

Når subjektet er gitt informasjon, markert med trekket [-FOC] i (8), er det imidlertid dette leddet som flytter opp, til spesifikatorposisjonen i Topic-projeksjonen. Man kan altså si at denne projeksjonen er ansvarlig for informasjonsstrukturmønsteret i syntaksen, i og med at det tiltrekker seg det informasjonsstrukturelt letteste leddet, enten verbet (ofte *være*) eller subjektet (som regel et pronomen).

Westergaard (2005) er en studie av spontantale fra dette barnespråkkorpuset (Anderssen 2006) produsert av to voksne talere som begge opprinnelig kommer fra Nord-Troms, nærmere bestemt Manddalen i Kåfjord. Kåfjord ligger litt sør for Nordreisa, der Nilsen (1996) gjorde sine undersøkelser av kvensk påvirkning på den norske dialekten. I Kåfjord har det vært betydelig språkkontakt med samisk, som heller ikke er et V2-språk. Westergaard (2005) finner at de to talerne fra Kåfjord produserer enkelte eksempler med ikke-V2 ved lange hv-ord slik som *korsen*, *korfor* og *katti* samt hv-fraser (for eksempel *kor mange unga* 'hvor mange unger'), men at frekvensen av denne ordstillingen er langt lavere enn ved de korte hv-ordene. Tabell 1 (fra Westergaard 2009a: 61) viser en oversikt over produksjonen til den ene av disse to talerne, fordelt på fire typer hv-ledd, fra det aller enkleste (*ka*) til de mest komplekse (hv-fraser). Som vi ser er andelen V2 avhengig av lengden på hv-leddet, fra kun 8,7 % ved *ka* til hele 91,5 % ved hv-fraser.

Westergaard (2009a) viser at dette mønsteret også finnes i produksjonen til andre talere i Tromsø-korpuset, og hun argumenterer for at dette er et resultat av en historisk utvikling fra V2 til ikke-V2 i disse dialektene. Den historiske endringen har startet med at de korte hv-leddene har blitt analysert som hoder, noe som følger av et økonomiprinsipp i språktilegnelsen ganske enkelt kalt *Head Principle* (van Gelderen 2004). Dette har først skjedd med det minst komplekse hv-leddet, *ka*, og så spredt seg videre til de andre monosyllabiske hv-ordene, *kem* og *kor*.⁴ I dialektene i Nord-Troms har denne utviklingen blitt akselerert på grunn av språkkontakt og har blitt utvidet til også å gjelde de lange

Tabell 1: Andel av V2-ordstilling i forskjellige hv-spørsmål, kvinnelig taler fra Kåfjord f. 1957 (N=863)

<i>hv</i> -ledd	<i>ka</i>	<i>kor/kem</i>	<i>korsen/korfor/katti</i>	<i>hv</i> -fraser
% V2	8,7 % (46/527)	27,9 % (68/244)	80,0 % (36/45)	91,5 % (43/47)

hv-ordene og til slutt hele *hv*-fraser.⁵ I tillegg til kompleksiteten av *hv*-leddet er også frekvens og informasjonsstruktur viktige ingredienser i denne historiske utviklingen: Spørsmål med de korte *hv*-ordene har en betydelig høyere frekvens i barns input enn lange *hv*-ledd (ca. 90–95 %); dessuten uttrykker subjekter mye oftere gitt enn ny informasjon (realisert som pronomen mer enn 90 %, jf. Westergaard 2010). Begge deler bidrar til at ordstillingen ikke-V2 (som hovedsakelig forbindes med informasjonelt gitte subjekter) forekommer svært ofte i dagligtale, og dermed også i barns input.

3 Forskningsspørsmål

Den relativt sparsomme litteraturen om ordstilling i *hv*-spørsmål i Nord-Troms leder til flere nye forskningsspørsmål: Siden Nilsen (1996) hovedsakelig baserer seg på akseptabilitetsvurderinger og ikke har samlet inn produksjonsdata, og siden Westergaard (2005) kun har undersøkt to talere som ikke lenger bor i området, kan vi ikke vite i hvilken grad ordstillingen ikke-V2 faktisk brukes av talere i Nord-Troms i dag. Den lave andelen ikke-V2 som rapporteres fra de to talerne som opprinnelig kommer fra Manndalen i Kåfjord, kan være forårsaket av det at de nå bor på et sted (Tromsø) der denne ordstillingen anses som helt ugrammatisk og sannsynligvis også er stigmatisert. Det er dermed et viktig spørsmål om ikke-V2 i spørsmål med lange *hv*-ledd blir brukt med mer eller mindre samme frekvens som i spørsmål med korte *hv*-ord. Som vi så i tabell 1, synes det også som om det kan være en forskjell mellom lange *hv*-ord og *hv*-fraser når det gjelder frekvensen av ikke-V2 (80 % vs. 91,5 %), men de faktiske tallene er så lave at dette er svært usikkert. I et større korpus med langt flere eksempler vil man kunne bekrefte eller avkrefte denne antakelsen.

Siden tidligere studier har benyttet *enten* akseptabilitetsvurderinger *eller* spontantale fra korpus, vet vi ikke hvordan slike forskningsmetoder samsvarer med hverandre. Er det slik at en høy andel ikke-V2 i korpuset alltid medfører høye akseptabilitetsvurderinger, eller er det liten korrespondanse mellom produksjon og akseptabilitet? Relatert til dette kan det nevnes at nordnorske

dialektbrukere normalt ikke har noe bevisst forhold til forskjellige ordstillinger i sin egen produksjon, og det er dessuten svært stor individuell variasjon. I Westergaard (2009a) ser vi at talere i Tromsø varierer mellom 68,4 % (67/98) V2 og så lite som 2,5 % (3/118).

Et annet spørsmål er hvordan kontaktdialektene i Nord-Troms skiller seg fra dialekter som har hatt mindre eller ingen språkkontakt, for eksempel Djupvik i Nord-Troms eller et sted enda lenger unna, for eksempel Senja i Sør-Troms.

Det er også ønskelig å undersøke den mulige historiske utviklingen skissert ovenfor: Dersom ikke-V2 i spørsmål med lange hv-ledd er et resultat av en historisk endring, ville vi forvente at unge mennesker både aksepterer og produserer denne ordstillingen i større grad enn de eldre. Alternativt kunne vi se det motsatte mønsteret, nemlig at de unge faktisk aksepterer og produserer mindre ikke-V2. Et slikt funn ville stemme med det Sollid (2003) hevder: De språklige fenomenene som er typisk for denne kontaktdialekten, for eksempel ikke-V2 ved lange hv-ledd, har i økende grad blitt stigmatisert, noe som medfører at dialekten i dag raskt endrer seg i retning av andre nordnorske dialekter (*leveling*).

Det siste forskningsspørsmålet dreier seg om effekten av informasjonsstruktur. I spørsmål med korte hv-ord, som for øvrig er høyfrekvente i spontan tale, har det vært vist at valget mellom V2 og ikke-V2 er avhengig av om subjektet er gitt eller ny/fokusert informasjon (jf. avsnitt 2). Men når det gjelder spørsmål med lange hv-ledd, har vi rett og slett ikke nok data i tidligere studier, gitt at Nilsen (1996) hovedsakelig baserer analysen på akseptabilitetsvurderinger, og at Westergaard (2005, 2009a) analyserer korpusdata fra talere som produserer svært få eksemplarer av denne setningstypen. Dessuten ønsker vi i denne studien å undersøke om effekten av informasjonsstruktur også er synlig gjennom grammatikalitetsvurderinger.

På grunnlag av tidligere litteratur og datainnsamling kan vi dermed sammenfatte våre forskningsspørsmål på følgende måte:

1. I hvilken grad produserer talere i Nord-Troms ordstillingen ikke-V2 ved korte og lange hv-ledd? Og er det forskjell i frekvens mellom spørsmål med lange hv-ord og hv-fraser når det gjelder ikke-V2?
2. Hvordan korresponderer denne produksjonen med akseptabilitetsvurderinger?
3. Er det forskjeller mellom områdene Manndalen (hovedsakelig samisk språkkontakt), Nordreisa (hovedsakelig kvensk språkkontakt) og nordnorske dialekter som har hatt liten eller ingen språkkontakt?
4. Er det forskjeller mellom eldre og yngre talere som kan tyde på at en språkendring er i gang?

5. Spiller informasjonsstruktur en rolle for ordstillingen også ved de lange hv-leddene – både i produksjon og i akseptabilitetsvurderinger?

4 Deltakere og metode

De språklige dataene fra Nord-Troms ble samlet inn i forbindelse med et feltarbeid i desember 2006, der følgende personer deltok: Gunnar Hrafn Hrafnbjargarson, Hilde Sollid, Øystein Alexander Vangnes og artikkelforfatteren. Det ble samlet inn språklige data fra til sammen 28 talere fra tre forskjellige områder i Nord-Troms: tolv talere fra Manndalen (Kåfjord), et område med hovedsakelig samisk språkkontakt, ti talere fra Nordreisa, et område med hovedsakelig kvensk innflytelse, og seks talere fra Djupvik, et område som blir antatt å ha hatt betydelig mindre språkkontakt og som dermed burde være mer lik andre nordnorske dialekter. Tabell 2 gir en oversikt over deltakerne i studien, med spesifisering av kjønn og fødselsår.

Tabell 2: Oversikt over deltakere, Nord-Troms (N=28)

Manndalen	Nordreisa	Djupvik
M1 – M, f. 1969	N1 – F, f. 1972	D1 – F, f. 1969
M2 – M, f. 1962	N2 – F, f. 1958	D2 – F, f. 1980
M3 – F, f. 1992	N3 – F, f. 1991	D3 – F, f. 1953
M4 – F, f. 1992	N4 – F, f. 1990	D4 – M, f. 1964
M5 – M, f. 1935	N5 – M, f. 1948	D5 – M, f. 1945
M6 – M, f. 1935	N6 – M, f. 1938	D6 – M, f. 1948
M7 – F, f. 1959	N7 – F, f. 1948	
M8 – F, f. 1963	N8 – F, f. 1927	
M9 – M, f. 1993	N9 – M, f. 1970	
M10 – M, f. 1991	N10 – M, f. 1955	
M11 – F, f. 1926		
M12 – F, f. 1920		

For å kunne si noe om en eventuell språkendring i Nord-Troms, ble deltakerne også delt inn i tre grupper basert på alder, illustrert i tabell 3.⁶

Tabell 3: Oversikt over deltakere delt inn i tre aldersgrupper, Nord-Troms (N=28)

Gruppe	Alder	Deltakere
1	58–86	M5, M6*, M11*, M12, N5, N6, N7, N8, D5, D6
2	26–53	M1, M2, M7, M8, N1, N2, N9, N10, D1, D2, D3, D4
3	13–16	M3, M4, M9, M10, N3, N4

Forskningsmetodene som ble brukt, var utviklet av Øystein A. Vangsnes i forbindelse med hans studie av sognemålet (Vangsnes 2007). Dette betyr at vi benyttet en kombinasjon av halv-spontan tale og akseptabilitetsvurderinger. Grunnen til dette er at vi ønsket å forsikre oss om at vi fikk samlet inn en tilstrekkelig mengde relevante data om et fenomen som er svært lavfrekvent i normal spontantale, nemlig spørsmål med lange hv-ledd (jf. avsnitt 2, som viser at slike spørsmål utgjør kun 5–10 % av alle hv-spørsmål i et barnespråkskorpus).

Datamaterialet fra halv-spontan tale fra Nord-Troms består av samtaler mellom to og to deltakere, som stort sett hadde samme kjønn og noenlunde lik alder. Samtalene varte i gjennomsnitt ca. en halv time. Deltakerne ble gitt tre forskjellige oppgaver som var utformet slik at de ville fremkalle et høyt antall spørsmål med lange hv-ledd. I den første oppgaven skulle samtalepartnerne delta i en lek der den ene skulle tenke på en person og den andre skulle gjette hvem dette var. I denne prosessen var det kun mulig å stille hv-spørsmål, for eksempel *Hvor bor hun?*, *Hvilken farge har hun på håret?*, osv. I den andre oppgaven fikk den ene deltakeren studere et bilde med mange detaljer i ca. et minutt. Etterpå fikk den andre deltakeren se bildet og skulle stille spørsmål om hva den andre husket, for eksempel *Hvilken farge er det på huset?*, *Hvor mange biler kjører på veien?*, osv. I den tredje oppgaven skulle deltakerne stille spørsmål om hverandres liv, og i denne sammenhengen ble de gitt en liste over forskjellige hv-ledd som skulle brukes minst en gang (for eksempel *Hvem ...*, *Hvor mange ...*, *Hva slags ...*, osv.)

I tillegg skulle deltakerne gi akseptabilitetsvurderinger av setninger på en skala fra 1 (uakseptabel) til 7 (helt akseptabel). Disse setningene var spilt inn på forhånd av en taler av Nord-Troms-dialekt og ble kun presentert muntlig. Fordi vi også ønsket å teste effekten av informasjonsstruktur, ble disse set-

ningene alltid gitt i en kontekst, slik at subjektet i spørsmålssetningen enten allerede var nevnt, slik som i eksempel (9), eller var ny informasjon, slik som i (10).

- (9) Det e ei stund sia æ satt på skolebenken, ja!
 a. Katti **du gjekk** ut av ungdomsskolen?
 b. Katti **gjekk du** ut av ungdomsskolen?
- (10) Det e fint å høre om gamle daga, syns æ.
 a. Katti **mor di e** fødd?
 b. Katti **e mor di** fødd?

Det var totalt 26 setninger som testet ordstilling i hv-spørsmål, 13 med V2 og 13 med ikke-V2 (identiske bortsett fra ordstillingen). Fire av disse setningene hadde et kort hv-ord (to med *ka* og to med *kem*), fem hadde et langt hv-ord (to med *katti*, to med *korsn* og en med *koffer*), og fire hadde en hv-frase (to med *kor mange x*, en med *kor lenge* og en med *ka slags x*). Subjektstypen varierte også, i og med at åtte setninger hadde et pronomensubjekt og fem hadde NP-subjekt. De 26 setningene ble presentert i tilfeldig rekkefølge og var inkludert i et spørreskjema som besto av totalt 108 setninger som testet forskjellige andre språklige fenomener. Deltakerne i studien fikk kun høre setningene og skulle så umiddelbart vurdere dem som akseptable eller uakseptable i dialekten (ifølge skalaen nevnt ovenfor). Spørreskjemaet ble fylt ut av en av forskerne, som diskuterte setningene med deltakerne for å forsikre seg om at de fokuserte på det aktuelle fenomenet når de vurderte setningene og som dessuten noterte eventuelle kommentarer deltakerne hadde til setningene.

5 Resultater

5.1 Akseptabilitetsvurderinger

I tabell 4 ser vi en oversikt over akseptabilitetsvurderingene for de 13 setningene med både V2 og ikke-V2, fordelt etter lengden på hv-leddet: monosyllabisk, bisyllabisk eller hv-frase.

Det tydeligste og mest påfallende funnet er at V2 blir ansett som helt akseptabelt av alle talere i alle kontekster, altså uavhengig av lengden på hv-leddet, med en score mellom 6.4 og 7. Dette tilsvarer Vangnes' (2007) funn fra sogneområdet, der samme forskningsmetode ble brukt. V2 synes dermed å være en del av dialektrepertoaret. Samtidig må det sies at grunnen til at V2 aksepteres så klart i alle tilfeller, naturligvis også kan være at dette er den eneste mulige ordstillingen i standardspråket (jf. avsnitt 1).

Tabell 4: Gjennomsnittlig akseptabilitetssvurdering for spørsmål med forskjellige hv-ledd på en skala fra 1 (uakseptabel) til 7 (akseptabel), for tre områder i Nord-Troms

Hv-ledd	Manndalen (N=10)	Nordreisa (N=10)	Djupvik (N=6)
	Ikke-V2/V2	Ikke-V2/V2	Ikke-V2/V2
Enstavede hv (4 eksempler)	5,8/6,4	5,8/6,5	6,2/6,7
Tostavede hv (5 eksempler)	5,7/6,7	5,4/6,6	3,9/7,0
Hv-fraser (4 eksempler)	4,7/6,6	4,2/6,8	3,1/6,8
TOTAL	4,7/6,6	4,2/6,8	3,1/6,8

Vi finner dessuten at det kun er en mindre forskjell mellom enstavede og tostavede hv-ledd når det gjelder ikke-V2 i kontaktdialektene Manndalen og Nordreisa, med en score på 5,8 for enstavede hv-ledd på begge stedene, mens spørreord med to stavelser får score på henholdsvis 5,7 og 5,4. Derimot er det en betydelig forskjell mellom de to typene hv-ord i Djupvik, med score på henholdsvis 6,2 og 3,9. Dette støtter påstanden til Nilsen (1996), nemlig at ikke-V2 ved de lange spørreordene er et resultat av språkkontakt. Det er for øvrig også en forskjell mellom tostavede hv-ord og hv-fraser når det gjelder akseptabiliteten for ikke-V2 i alle tre områdene (5,7 vs. 4,7 i Manndalen, 5,4 vs. 4,2 i Nordreisa og 3,9 vs. 3,1 i Djupvik).

En statistisk analyse (med programmet R) av disse akseptabilitetsvurderingene viser at det er en effekt av type hv-ledd og ikke-V2 ($p=.005$), slik at denne ordstillingen i spørsmål med korte hv-ledd får signifikant høyere score enn denne ordstillingen ved de lengre leddene. Det er også forskjell på hv-fraser og hv-ord med to stavelser, i og med at den sistnevnte spørsmålstypen får signifikant høyere score med ikke-V2 enn denne ordstillingen ved hv-fraser.⁷ Dessverre er det ingen andre resultater av denne studien som oppnår statistisk signifikans, på grunn av at det er for mange forskjellige variabler som testes og det dermed blir for små tall som sammenlignes.

5.2 En sammenligning med lignende data fra Sør-Troms

I oktober 2006 (altså to måneder før feltarbeidet i Nord-Troms) ble en lignende studie foretatt på Senja i Sør-Troms av Øystein A. Vangsnes og artikkelforfatteren. Dette ble gjort i sammenheng med et feltarbeid organisert av NORMS-prosjektet.⁸ Forskningsmetoden var den samme som for feltarbeidet i Nord-Troms, men i og med at vi ikke hadde noen grunn til å forvente å finne

ordstillingen ikke-V2 ved lange hv-ledd i dette området, benyttet vi færre setninger av denne typen. Testen besto av seks setninger med korte hv-ledd, fem setninger med lange hv-ledd og ingen med hv-fraser. De fleste setningene med tostavede hv-ord hadde pronominale subjekter, siden disse burde være de som mest sannsynlig ville kunne forekomme med ikke-V2, dersom denne ordstillingen overhodet ble akseptert i dette geografiske området. Resultatene av denne testen finnes i tabell 5.

Tabell 5: Gjennomsnittlig akseptabilitetsvurdering for spørsmål med korte og lange hv-ledd på en skala fra 1 (uakseptabel) til 7 (akseptabel), Senja, Sør-Troms (N=17)

Tabellen viser at det er en klar forskjell mellom enstavede og tostavede hv-ord når det gjelder hvordan talere fra Senja vurderer ikke-V2: Mens denne ordstillingen er fullstendig grammatisk ved de korte hv-leddene (score 6,5), finner vi at de vurderes som totalt uakseptable i spørsmål med lange hv-ord med en score på bare 2,1, noe som faktisk er lavere enn i Djupvik (sml. tabell 4). Dette betyr også at det er en betydelig forskjell mellom Nord-Troms og Sør-Troms når det gjelder å akseptere denne ordstillingen.

5.3 Effekten av informasjonsstruktur

I tidligere studier av spontan tale (for eksempel Westergaard 2003, 2009a) har det blitt funnet en klar forskjell mellom forskjellige subjektstyper når det gjelder ordstillingen i hv-spørsmål: Mens ikke-V2 oftest forekommer ved pronomielle subjekter, vil V2 som regel ha et NP-subjekt (og gjerne også verbet *være*). I til-

Hv-ledd	Ikke-V2/V2
Enstavede hv (6 eksempler)	6,5/6,9
Tostavede hv (5 eksempler)	2,1/6,8

legg har Vangsnes (2007) påvist at informanter i Sogn er påvirket av subjektstypen i akseptabilitetsvurderinger, slik at ikke-V2 blir ansett som mer akseptabelt ved pronomielle subjekter enn ved NP-er. Dette tyder på at informasjonsstruktur spiller en rolle også i dette geografiske området. Tabell 6 gir en oversikt over hvordan subjektstypen (pronomen eller NP) påvirker vurderingen av ordstillingen ikke-V2 i alle de fire nordnorske områdene der vi har samlet inn slike data.

Tabell 6: Gjennomsnittlig akseptabilitetsvurdering for ikke-V2 i spørsmål med forskjellige hv-ledd, på en skala fra 1 (uakseptabel) til 7 (akseptabel), med pronomensubjekter og NP-subjekter

Hv-ledd	Manndalen (N=10) Pro/NP	Nordreisa (N=10) Pro/NP	Djupvik (N=6) Pro/NP	Senja (N=17) Pro/NP
Enstavede hv	6,4/5,3	6,5/5,1	6,8/5,6	6,8/6,2
Tostavede hv	5,8/5,6	5,3/5,5	3,6/4,4	2,1/2,2
Hv-fraser	4,8/4,4	4,3/3,6	3,2/2,7	-

Dersom vi først fokuserer på spørsmål med korte hv-ord i Tabell 6, ser vi at ikke-V2 er noe mindre akseptabelt ved NP-subjekter i forhold til pronomen, med en forskjell i score på ca. 1,1. Dette gjelder alle de fire geografiske områdene. Dette bekrefter til en viss grad Vangsnes' (2007) funn fra Sogn, som indikerte at talere fra dette området hadde en viss følsomhet for informasjonsstrukturmønstrene som er involvert i valget av ordstilling, selv i eksperimentelle situasjoner der konteksten er nokså begrenset (jf. eksemplene 12–13). Imidlertid ser dette ikke ut til å være tilfelle ved de lange hv-leddene: Selv om det er en tendens i denne retningen ved hv-frasene (med en forskjell i score på 0,4–0,7), er tallene for små til å være statistisk signifikante. Når det gjelder de lange hv-ordene, ser vi at forskjellen i score mellom pronomensubjekter og NP-er i Manndalen bare er 0,2 (5,8 vs. 5,6), og i de andre områdene er scoren for NP-er faktisk høyere enn for pronomen. Det ser dermed ut til at vi har avdekket enda en forskjell mellom de korte og de lange hv-leddene: Mens valget av ordstilling ved de korte er avhengig av setningens informasjonsstruktur, mer spesifikt om subjektet er gitt eller ny informasjon (vanligvis henholdsvis et pronomen eller en NP), er dette ikke tilfelle ved de lange hv-leddene.

5.4 Halv-spontan produksjon

Som nevnt ovenfor ble de 28 informantene i Nord-Troms bedt om å stille hverandre en rekke spørsmål gjennom tre forskjellige oppgaver de skulle løse. Dette resulterte i tale som kan karakteriseres som halv-spontan produksjon. I Tabell 7 ser vi hvordan V2-ordstilling fordeler seg i spørsmål med forskjellige hv-ledd i de tre geografiske områdene.⁹

Det mest påfallende og noe skuffende funnet er at det er svært få eksempler av ikke-V2 ved de lange hv-leddene i disse opptakene. Faktisk er det bare totalt fem eksempler i hele korpuset, et med et tostavet hv-ledd og fire med hv-fraser,

Tabell 7: Andel V2-ordstilling i spørsmål med forskjellige hv-ledd; halv-spontan tale Nord-Troms

Hv-ledd	Manndalen (N=12)	Nordreisa (N=10)	Djupvik (N=6)
• <i>ka</i>	44,2 % (65/147)	25,5 % (25/98)	17,0 % (9/53)
• <i>kor/kem</i>	47,6 % (20/42)	40,0 % (16/40)	32,0 % (8/25)
Enstavede hv (total)	45,0 % (85/189)	29,7 % (41/138)	19,3 % (17/88)
Tostavede hv	97,0 % (32/33)	100 % (50/50)	100 % (31/31)
Hv-fraser	98,6 % (285/289)	100 % (161/161)	100 % (152/152)

noe som bare utgjør henholdsvis 0,8 % (1/114) og 0,6 % (4/602). Dette tilsvarer kun 0,7 % (5/716) for hele korpuset. Disse fem eksemplene er produsert av bare to talere, begge fra Manndalen; den ene tilhører den unge gruppen (gruppe 3, M4), mens den andre tilhører den mellomste aldersgruppen (gruppe 2, M7). I alle fem eksemplene er subjektet *du*, som naturligvis alltid er gitt informasjon i talesituasjonen. Noen av disse eksemplene finner vi i (11)–(14).¹⁰

- (11) å korr fin du va på håre – katti **du har** årna de? (M4)
 (12) ee ja ka slass kjønn **du tænnge** på då? (M7)
 (13) kæmm si jænnte **du e**? (M7)
 (14) ja væll mænn kæmm sin sønn **du bor** i lag me? (M7)

Fra tallene i tabell 7 ser vi også at det er noe mer ikke-V2 ved spørreordet *ka* enn de andre to monosyllabiske hv-ordene (*kor* og *kem*), spesielt i Nordreisa og Djupvik. Dette bekrefter funn fra tidligere studier av andre dialekter (for eksempel Tromsø-dialekten, Westergaard 2009a). Noe overraskende ser vi at det produseres mer ikke-V2 ved enstavede hv-ord i Djupvik enn i de andre to områdene. Dette betyr at det faktisk ser ut til å være et motsatt forhold mellom det å akseptere ikke-V2 ved de lange hv-leddene og det å produsere denne ordstillingen ved de korte.

5.5 Aldersforskjeller

Som nevnt tidligere kan variasjonen vi finner i disse dialektene, analyseres som en pågående historisk utvikling. For å få et inntrykk av om dette kunne være tilfelle, har vi sammenlignet de forskjellige aldersgruppene. I tabell 8 har vi

ekskludert talerne fra Djupvik, siden de ikke synes å ha noen produktiv regel som tillater ikke-V2 ved de lange hv-leddene.

Tabell 8: Gjennomsnittlig akseptabilitetsvurdering for spørsmål med forskjellige hv-ledd på en skala fra 1 (uakseptabel) til 7 (akseptabel), tre aldersgrupper i Nord-Troms (Manndalen og Nordreisa)

Hv-ledd	Gammel (N=6)	Middelaldrende (N=8)	Ung (N=6)
	Ikke-V2/V2	Ikke-V2/V2	Ikke-V2/V2
Enstavede hv (4 eksempler)	6,1/6,5	5,8/6,7	5,5/6,2
Tostavede hv(5 eksempler)	6,1/6,7	5,6/6,7	4,9/6,4
Hv-ledd (4 eksempler)	5,2/6,9	4,8/6,8	3,7/6,5

Selv om forskjellene mellom gruppene er svært små, indikerer tallene i tabell 8 at jo yngre talerne er, jo mindre ikke-V2 aksepterer de, spesielt ved de lange hv-leddene. Det synes også å være en forskjell mellom de bisyllabiske hv-ordene og hv-fraser i alle aldersgruppene (6,1 vs. 5,2, 5,6 vs. 4,8 og 4,9 vs. 3,7), særlig blant de yngste talerne. Igjen ser vi at alle gruppene aksepterer V2 som fullt ut grammatisk, med en score fra 6,2 til 6,9.

Vi kan også undersøke hvordan disse resultatene korresponderer med produksjonsdataene. Tabell 9 viser produksjonen til talerne i Manndalen og Nordreisa fordelt på de tre aldersgruppene. Mangelen på ordstillingsvariasjon ved de lange hv-leddene gjør det dessverre umulig å se noen direkte forskjeller mellom gruppene. Likevel er det klart at det *ikke* er tilfelle at de eldre talerne produserer denne ordstillingen til en stor grad mens de yngre knapt bruker den, slik man kanskje kunne ha forventet ut fra akseptabilitetsvurderingene i tabell 8. Når det gjelder de korte hv-ordene, er det også vanskelig å se noe mønster, siden de yngre talerne produserer noe mindre ikke-V2 enn de middelaldrende, men det gjør også de eldre. Dette henger sannsynligvis sammen med det faktum at de absolutte tallene er nokså små her, noe som betyr at individuell variasjon kan spille en relativt stor rolle (noe som også ble vist i Westergaard 2009a; jf. del 4 ovenfor).

Tabell 9: Andelen V2-ordstilling i spørsmål med forskjellige hv-ledd, tre aldersgrupper i Nord-Troms (Mannndalen og Nordreisa)

Hv-ledd	Gammel (N=8)	Middelaldrende (N=8)	Ung (N=6)
• <i>ka</i>	35,8 % (19/53)	27,2 % (22/81)	53,3 % (49/92)
• <i>kor/kem</i>	64,3 % (9/14)	34,5 % (10/29)	48,3 % (14/29)
Enstavede hv (total)	41,2 % (28/68)	29,1 % (32/110)	52,1 % (63/121)
Tostavede hv	100 % (14/14)	100 % (47/47)	94,1 % (16/17)
Hv-fraser	100 % (89/89)	97,9 % (189/193)	100 % (135/135)

6 Diskusjon

Vi kan nå gå tilbake til de forskningsspørsmålene vi formulerte i del 3 (gjentatt her):

1. I hvilken grad produserer talere i Nord-Troms ordstillingen ikke-V2 ved korte og lange hv-ledd? Og er det forskjell i frekvens mellom spørsmål med lange hv-ord og fulle hv-fraser når det gjelder ikke-V2?
2. Hvordan korresponderer denne produksjonen med akseptabilitetsvurderinger?
3. Er det forskjeller mellom områdene Mannndalen (hovedsakelig samisk språkkontakt), Nordreisa (hovedsakelig kvensk språkkontakt) og nordnorske dialekter som har hatt liten eller ingen språkkontakt?
4. Er det forskjeller mellom eldre og yngre talere som kan tyde på at en språkendring er i gang?
5. Spiller informasjonsstruktur en rolle for ordstillingen også ved de lange hv-leddene – både i produksjon og i akseptabilitetsvurderinger?

Når det gjelder det første spørsmålet, har vi vist at talere fra alle de fire nordnorske områdene vi har studert, produserer ordstillingen ikke-V2 i spørsmål med de korte hv-ordene, noe som bekrefter tidligere studier av dette fenomenet (se referanser i del 2). Det mest overraskende funnet i denne studien er at talere fra kontaktdialektene Mannndalen og Nordreisa generelt *ikke* produserer denne ordstillingen ved de lange hv-leddene, noe vi hadde forventet ut fra tidligere litteratur (for eksempel Nilsen 1996 eller Westergaard 2005). Faktisk finnes

dette fenomenet i produksjonsdataene med så lav andel som 0,7 % (jf. tabell 7).

Grunnen til dette er sannsynligvis, som Sollid (2003) hevder, at dette fenomenet har blitt et stigmatisert dialekt-trekk. Dermed vil mange talere forsøke å unngå denne ordstillingen, noe som fører til at det er i ferd med å forsvinne i kontaktdialektene. Dette betyr at den historiske utviklingen fra V2 til ikke-V2 som har spredt seg fra de korte til de lange hv-leddene i disse dialektene, faktisk nå reverseres. Dette er sannsynligvis et resultat av det Sollid (2003) kaller *dialect leveling*, nemlig at disse kontaktdialektene blir mer lik andre norske dialekter som snakkes i dette området. Dette samsvarer også med det som må bli svaret på spørsmål 4, nemlig om det er aldersforskjeller i datamaterialet: De yngre talerne aksepterer ikke-V2 ved de lange hv-leddene i mindre grad enn de noe eldre (jf. tabell 8), noe som igjen tyder på at det som skjer i disse kontaktdialektene, er en reversering av den historiske utviklingen. Når det gjelder produksjonsdataene, er det naturligvis en mulighet at mangelen på ikke-V2 er et resultat av opptakssituasjonen. En av forskerne var alltid til stede da opptakene ble foretatt, og dette kan ha bidratt til såkalt eksperimentell støy: Selv om det ble gjort mye for at atmosfæren skulle oppleves som avslappet, kan det likevel være mulig at deltakerne følte at dette var en relativt formell situasjon og dermed forsøkte å unngå typiske dialektformer. Uansett grunnen til denne mangelen, så gjør dette resultatet det dessverre umulig å svare på resten av det første spørsmålet, nemlig om det finnes noen forskjell i frekvens mellom de lange hv-ordene og hv-fraser.

For spørsmål 2 kan vi imidlertid gi et klart svar, i og med at det ikke er noen som helst korrespondanse mellom talernes produksjon og akseptabilitetsvurderinger. Dette betyr likevel at det *er* mulig å si noe om akseptabilitetsvurderingene: Som vi så i del 5.1, gjør talerne helt klare og statistisk signifikante forskjeller mellom de forskjellige hv-leddene i forhold til frekvensen av ikke-V2, i og med at de aksepterer mer av denne ordstillingen jo kortere og mindre komplekst hv-leddet er. Dette støtter Westergaards (2009a) historiske analyse av denne variasjonen, som hevder at utviklingen har startet med de korteste og enkleste leddene og så spredt seg gradvis til de lange hv-ordene og til sist hv-frasene. Denne studien bidrar dermed med akseptabilitetsvurderinger som bekrefter produksjonsdata fra tidligere studier.

Fra et språkdringsperspektiv er det nok mangelen på korrespondanse mellom produksjonsdata og akseptabilitetsvurderinger som er det viktigste funnet. Når man studerer den historiske utviklingen av et språk, har man normalt bare produksjonsdata tilgjengelig, vanligvis i form av gamle tekster. Og basert kun på slike tekstanalyser hevder man ofte å kunne si noe om grammatikken til dette språket på et visst stadium. Mangelen på korrespondanse mellom produksjon og akseptabilitetsvurderinger som vi har funnet her, viser at det er en viss grunn

til å være forsiktig når det gjelder å trekke raske slutninger basert på kun én type data, spesielt når man analyserer fenomener som det kun finnes sparsomt belegg for i historiske tekster. I produksjonsdataene finner vi at ikke-V2 ved de lange hv-leddene er belagt kun 0,7 %, og en slik lav prosentandel i en historisk tekst ville sannsynligvis lede til en analyse der dette fenomenet ville anses som totalt ugrammatisk på dette stadiet av språket. Et historisk eksempel på dette er V2 og ikke-V2 i deklarativer i gammel- og middelengelsk: Ved de aller fleste initiale adverb finnes det variasjon mellom disse to ordstillingene, mens setninger som starter med *þa/þonne* 'da', som regel opptrer kun med V2. Imidlertid finnes det i mange tekster et og annet eksempel med ikke-V2 etter *þa/þonne*. Disse blir stort sett ikke tatt hensyn til, og en vanlig analyse av *þa/þonne* 'da' er at de tilhører en annen kategori enn andre adverb; de er såkalte operatorer (se for eksempel van Kemenade 1987, Pintzuk 1991, Kroch & Taylor 1997; se også Westergaard 2009b for en alternativ analyse). Men dataene fra denne synkronen studien viser at mange talere som produserer nesten utelukkende V2 i spørsmål med lange hv-ledd, likevel aksepterer ikke-V2 i slike kontekster og dermed har denne ordstillingen som en del av sin interne grammatikk (jf. tabell 4).

Dette fører oss til spørsmål 3, som gjelder mulige forskjeller mellom de to kontaktdialektene (Manndalen og Nordreisa) på den ene siden og andre nordnorske dialekter på den andre (Djupvik og Senja). Om vi kun vurderer produksjonsdataene (som naturligvis er noe sparsomme), er det ingen forskjell mellom disse fire dialektene: Det finnes gjennomgående ikke belegg for ordstillingen ikke-V2 ved de lange hv-leddene (bortsett fra noen enkeltstående eksempler), mens det er en betydelig andel av denne ordstillingen ved de korte hv-leddene, med noe variasjon mellom de fire områdene. Grunnen til denne variasjonen er sannsynligvis bare individuelle forskjeller mellom informanter, noe som er funnet også i andre, lignende studier. Det er kun når vi sammenligner akseptabilitetsvurderingene for ikke-V2 at vi finner forskjeller mellom dialektene: Ved de tostavede hv-leddene er den gjennomsnittlige akseptabilitetsvurderingen 5,7 og 5,4 i de to kontaktdialektene, mens den er 3,9 i Djupvik og bare 2,1 på Senja.

Til slutt skal vi diskutere spørsmål 5, nemlig om det er noen effekt av informasjonsstruktur når det gjelder valg av ordstilling ved de lange hv-leddene. Tidligere studier har funnet at en taler velger V2 eller ikke-V2 ved de korte hv-ordene avhengig av om subjektet er gitt eller ny og/eller fokusert informasjon. Uheldigvis er det slik at siden det er så få eksempler med ikke-V2 ved de lange hv-leddene i produksjonen, er det umulig å undersøke effekten av informasjonsstruktur i spontan tale. Likevel er det enkle faktum at det er mulig å snakke om informasjonelt gitte subjekter (noe som er typisk for disse opptakene) uten å bruke ikke-V2, et klart tegn på at informasjonsstruktur *ikke* kan spille noen stor

rolle i spørsmål med lange hv-ledd. Dette støttes av akseptabilitetsvurderingene (jf. tabell 6): Disse viser at mens det er en klar effekt av type subjekt (pronomen eller NP) på valget av ordstilling i spørsmål med korte hv-ord, så finnes det ingen korrelasjon mellom pronomielle subjekter og ikke-V2 ved de lange hv-leddene. Dette er et noe overraskende funn, siden det ofte hevdes at når syntaksen tillater ordstillingsvariasjon, så vil informasjonsstruktur være den faktoren som skiller mellom de to (se for eksempel Bresnan & Nikitina 2009).

En forklaring på dette siste funnet kan muligens finnes i en annen sammenligning med historisk engelsk, der man ser at V2 forsvinner ved slutten av den middelengelske perioden (van Kemenade & Westergaard 2012). I tidligere stadier av språket var det informasjonsstruktur som var den avgjørende faktoren for ordstillingsvalget. På grunn av betydelig dialektvariasjon ble etter hvert det språket barn var eksponert for, ikke helt entydig, og setninger med V2 ble derfor omtolket som resultat av et rent syntaktisk fenomen. Dersom man antar at slike informasjonsstrukturmønstre også har vært til stede i dialektene i Nord-Troms på et tidspunkt da denne ordstillingsvariasjonen var produktiv, kunne man gi en lignende analyse av utviklingen der: Økt dialektkontakt i senere år kan ha ført til at eksisterende informasjonsstrukturmønstre har brutt sammen i spørsmål med lange hv-ledd. Det at disse mønstrene ikke lenger er fullt ut intakte, tyder på at ikke-V2 ikke lenger er en fullstendig produktiv del av disse kontaktdialektene, til tross for at talere fra disse områdene aksepterer slike setninger i relativt stor grad.

7 Sammendrag / Konklusjon

I denne artikkelen har vi diskutert ordstilling (V2 og ikke-V2) i hv-spørsmål i forskjellige nordnorske dialekter ved å analysere både akseptabilitetsvurderinger og halv-spontan tale fra fire forskjellige områder, Manddalen, Nordreisa og Djupvik i Nord-Troms samt Senja i Sør-Troms. De to førstnevnte områdene har hatt utstrakt språkkontakt med henholdsvis samisk og kvensk, mens dette ikke er tilfelle i de to andre områdene. Funnene våre viser at ordstillingen ikke-V2 er et vanlig fenomen ved korte hv-ord (*ka*, *kem*, *kor*) i alle fire dialektene, og dette reflekteres både i produksjon og akseptabilitetsvurderinger. Ved de lange hv-ordene (*katti*, *koffër*, osv.) samt ved hv-fraser (for eksempel *kor mange x*) blir denne ordstillingen stort sett akseptert i Manddalen og Nordreisa, men ikke i Djupvik og på Senja. Dette bekrefter tidligere studier som har hevdet at dette er et resultat av språkkontakt (Nilsen 1996, Sollid 2003). Det er dessuten statistisk signifikante forskjeller mellom de forskjellige hv-leddene, slik at jo kortere og mindre komplekst hv-leddet er, jo mer ikke-V2 aksepteres. Dette støtter en historisk analyse som antar at utviklingen har startet

med de korte hv-ordene og så spredt seg til de lengre (Westergaard 2009a). Forskjeller mellom de tre aldersgruppene vi har studert, tyder på at denne prosessen nå reverseres i kontaktdialektene på grunn av at ikke-V2 ved de lange hv-leddene oppfattes som stigmatisert (Sollid 2003).

I motsetning til Nilsen (1996) finner vi at talere i Manndalen og Nordreisa *ikke* produserer ordstillingen ikke-V2 ved lange hv-ledd i noen nevneverdig grad – derav tittelen på denne artikkelen. Andelen av ikke-V2 i denne konteksten er så lav som 0,7 %, noe som betyr at det er en stor og overraskende diskrepans mellom produksjon og akseptabilitetsvurderinger i denne studien. Dersom vi antar at dette ikke er et resultat av eksperimentell støy (jf. del 6), viser dette viktigheten av å samle inn forskjellige typer data for å kunne få et komplett bilde av et grammatisk system.

Noter

1. Datainnsamlingen i Nord-Troms ble utført med finansiell støtte fra Norsk Forskningsråd (småforskningsmidler). Disse dataene er også presentert i en artikkel på engelsk med et noe annet fokus (Westergaard under utgivelse/2016).
2. I denne artikkelen vil vi referere til *kem*, *ka* og *kor* ('hvem', 'hva' og 'hvor') som monosyllabiske, enstavete eller korte hv-ord, mens *koffer*, *korsen* og *katti* ('hvorfor', 'hvordan/hvilken' og 'når') vil betegnes som bisyllabiske, tostavete eller lange hv-ord. Sammen med hv-fraser vil de sistnevnte også refereres til som lange hv-ledd.
3. Som kjent vil subjektsspørsmål i de fleste dialekter som tillater ikke-V2 oppføre seg noe annerledes enn ikke-subjektsspørsmål, i og med at de krever *som* på andre plass, for eksempel *Kem som kom?* (se Westergaard, Lohndal & Vangsnes 2012, under utgivelse).
4. I Westergaard, Vangsnes & Lohndal (2012, under utgivelse) argumenteres det for en historisk endring som starter med elementet *som* i subjektsspørsmål (for eksempel *Kem som har gjort det?*) og deretter en utvikling mer eller mindre slik som skissert i Westergaard (2009a). Siden denne artikkelen ikke behandler subjektsspørsmål, vil denne analysen ikke vurderes videre her.
5. Denne utviklingen har også funnet sted i andre norske dialekter, spesielt på Nord-Vestlandet; se for eksempel Åfarli (1985, 1986), Vangsnes (2005), Westergaard & Vangsnes (2005) og Westergaard, Lohndal & Vangsnes (2012, under utgivelse).
6. Deltakerne M6 og M11, som er markert med stjerne i tabell 3, ble ikke inkludert i analysen av akseptabilitetsvurderingene, da det var uklart om de hadde forstått oppgaven.
7. En stor takk til Martin Corley (University of Edinburgh), som har utført den statistiske analysen.
8. NORMS (Nordic Center of Excellence in Microcomparative Syntax) ble ledet av Øystein A. Vangsnes og Peter Svenonius ved CASTL, Universitetet i Tromsø, og finansiert av NOS-HS i årene 2005–2010.
9. Opptakene av spontantale fra Senja er ikke transkribert, men den forskeren som var til stede da alle opptakene ble foretatt, rapporterte ingen eksempler med ordstillingen ikke-V2 ved lange hv-ledd, nøyaktig som forventet.

10. I tillegg til disse fem eksemplene finnes det en del setninger der det ved første øyekast kan synes som om de er hovedsetningsspørsmål med ikke-V2, men der konteksten tyder på at de heller er innføyde spørsmål; se samtalene (i)–(ii), der den som snakker, ser ut til å ønske å presisere hva som var intensjonen med et tidligere spørsmål.

- (i) M7: ka kossn familiefærrhåll e de visst ho æller ...
 M8: ka du lissåm tænngeke?
 M7: **kossn ho bor** kæmm ho bor i lag me? [æ mene ...]
 (ii) M9: næi grå kossjn farrge har hann fyr'n såmm e leder færr herann #
 kjøreskool'n?
 M10: **kossjn farrge hann har** på sjorrta? [mene du ...]

I korpuset er det også tre eksempler der en av samtalepartnerne ikke ser ut til å ha forstått oppgaven og dermed trenger litt hjelp fra den andre. Dette er en samtale mellom to menn i den mellomste aldersgruppen (fra Nordreisa); se eksemplene i (iii)–(iv).

- (iii) N5: ja # å yrkke?
 N6: du kann spørre mer me di spørreoran ka sjlakks yrkke førr ekksæmpel
 N5: ka sjlass yrkke xx ja de va di ordan xx
 xxx
 N5: å korr stor **hann e**? høy. [=å - æ kan jo spørre - korr ...]
 (iv) N5: ja xx e ha glømmt ka e sku ka de va xx
 N6: ja næi mænn du spørr bare omm ee kass yrkke hann hadde
 N5: ja de va de e sporte
 N6: ja
 N5: ja
 N6: ja du må spørre de på ny #
 N5: kass yrkke **hann hadde**. [da spør æ om ...]

Litteraturliste

- Anderssen, Merete 2006: *The Acquisition of Compositional Definiteness in Norwegian*. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Tromsø.
- Bresnan, Joan & Tatiana Nikitina 2009: The Gradience of the Dative Alternation. Uyechi, L. & L.H. Wee (red.): *Reality Exploration and Discovery: Pattern Interaction in Language and Life*. Stanford: CSLI Publications, 161–184.
- Chomsky, Noam 1995: *The Minimalist Program*. Cambridge: MIT Press.
- Fiva, Toril 1996: Spørresetninger i Tromsø-dialekten. *Nordica Bergensia* 9, 139–155.

- Iversen, Ragnvald 1918: *Syntaksen i Tromsø bymaal*. Kristiania: Bymaalslagets forlag.
- Kemenade, Ans van 1987: *Syntactic Case and Morphological Case in the History of English*. Dordrecht: Foris.
- Kemenade, Ans van & Marit Westergaard 2012: Syntax and information structure: Verb-second variation in Middle English. Meurman Solin, Anneli, María José López-Couso & Bettelou Los (red.): *Information Structure and Syntactic Change in the History of English (Oxford Studies in the History of English 2)*. New York: Oxford University Press, 87–118.
- Kroch, Anthony & Ann Taylor 1997: Verb Movement in Old and Middle English: dialect variation and language contact. Kemenade, Ans van & Nigel Vincent (red.): *Parameters of Morphosyntactic Change*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 297–325.
- Lie, Svein 1992: Ka du sei? *Maal og Minne* 1992, 62–77.
- Nilsen, Hilde 1996: *Koffer dæm sir det?* Cand. Philol.-oppgave, Universitetet i Tromsø.
- Nordgård, Torbjørn 1985: *Word Order, Binding and the Empty Category Principle*. Cand. Philol.-oppgave, Universitetet i Trondheim.
- Pintzuk, Susan 1991: *Phrase Structures in Competition: Variation and Change in Old English Word Order*. Doktorgradsavhandling, University of Pennsylvania.
- Rognes, Stig 2011: *V2, V3, V4 (and maybe even more): The syntax of questions in the Rogaland dialects of Norway*. Masteroppgave, Universitetet i Oslo.
- Sollid, Hilde 2003: *Dialektsyntaks i Nordreisa: Språkdannelse og stabilisering i møtet mellom kvensk og norsk*. Doktoravhandling, Universitetet i Tromsø.
- Taraldsen, Knut Tarald 1985: Ka du trur? Bull, Tove & Anton Fjellstad (red.): *Heidersskrift til Kåre Elstad*. Universitetet i Tromsø, Institutt for språk og litteratur, 37–47.
- Taraldsen, Knut Tarald 1986: On verb second and the functional content of syntactic categories. Haider, Hubert & Martin Prinzhorn (red.): *Verb Second Phenomena in Germanic Languages*. Dordrecht: Foris, 7–25.
- Vangsnes, Øystein A. 2005: Microparameters for Norwegian *wh*-grammars. *Linguistic Variation Yearbook 5*. Amsterdam: John Benjamins, 187–226.
- Vangsnes, Øystein A. 2007: Pinning down fluctuating grammars: On main clause *wh*-syntax across Norwegian dialects. Foredrag på NLVN-seminaret Dialogue between paradigms, Schæffergården 12.–15. oktober.
- Vangsnes, Øystein A. & Marit Westergaard 2014: Ka korpuse fortøll? Om ordstilling i hv-spørsmål i norske dialekter. Johannessen, Janne Bondi & Kristin Hagen (red.): *Språk i Norge og nabolanda. Ny forskning om talespråk*. Oslo: Novus, 133–151.

- Venås, Kjell 1993: On the choice between two written standards in Norway. Jahr, Ernst Håkon (red.): *Language Conflict and Language Planning*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 263–278.
- Vikør, Lars S. 1995: *The Nordic Languages: Their Status and Interrelations*. Nordic Language Secretariat Publication nr. 14. Oslo: Novus Press.
- Westergaard, Marit R. 2003: Word Order in *wh*-questions in a North Norwegian Dialect: Some Evidence from an Acquisition Study. *Nordic Journal of Linguistics* 26.1, 81–109.
- Westergaard, Marit R. 2005: Optional Word Order in *Wh*-Questions in Two Norwegian Dialects: A Diachronic Analysis of Synchronic Variation. *Nordic Journal of Linguistics* 28.2, 269–296.
- Westergaard, Marit 2009a: Microvariation as Diachrony: A View from Acquisition. *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 12(1), 49–79.
- Westergaard, Marit 2009b: The Development of Word Order in Old and Middle English: The Role of Information Structure and First Language Acquisition. *Diachronica* 26(1), 65–102.
- Westergaard, Marit 2010: Cue-based Acquisition and Information Structure Drift in Diachronic Language Development. Ferraresi, Gisella & Rosemarie Lühr (red.): *Diachronic Studies on Information Structure: Language Acquisition and Change* [Language, Context and Cognition 10]. Berlin: de Gruyter, 87–116.
- Westergaard, Marit under utgivelse/2016: Word order and verb movement in Norwegian *wh*-questions: A comparison of production and judgement data. Los, Bettelou & Pieter de Haan (red.): *Word order change in acquisition and contact: Essays in Honour of Ans van Kemenade*. Amsterdam: John Benjamins.
- Westergaard, Marit R. & Øystein A. Vangsnes 2005: *Wh*-questions, V2, and the left periphery of three Norwegian dialects. *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 8, 117–158.
- Westergaard, Marit, Øystein A. Vangsnes & Terje Lohndal 2012: Norwegian *som*: The complementizer that climbed to the matrix Left Periphery and caused Verb Second violations. Bianchi, Valentina & Cristiano Chesi (red.): *Enjoy Linguistics! Papers offered to Luigi Rizzi on the occasion of his 60th birthday*. Siena: CISCL Press, 329–343.
- Westergaard, Marit, Øystein A. Vangsnes & Terje Lohndal under utgivelse: Variation and change in Norwegian *wh*-questions: The role of the complementizer *som*. *Linguistic Variation*.
- Åfarli, Tor 1985: Absence of V2 effects in a dialect of Norwegian. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 22, 1–21. Universitetet i Trondheim.
- Åfarli, Tor 1986: Some syntactic structures in a dialect of Norwegian. *Working Papers in Linguistics* 3, 93–111. Universitetet i Trondheim.

Marit Westergaard
UiT Norges arktiske universitet/
NTNU Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Breivika
9037 Tromsø
marit.westergaard@uit.no